

**DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH
DO INDYWIDUALNYCH POTRZEB ROZWOJOWYCH**

ORAZ

**MOŻLIWOŚCI PSYCHOFIZYCZNYCH UCZNIÓW
W SZKOLE PODSTAWOWEJ NR 11 W TOMASZOWIE MAZOWIECKIM**

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 16 sierpnia 2017 (z późn.zm.) w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, nauczyciel dostosowuje wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb rozwojowych, edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych każdego ucznia:

1. posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego;
2. posiadającego orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania;
3. posiadającego opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej;
4. nieposiadającego opinii ani orzeczenia, ale objętego pomocą psychologiczno-pedagogiczną na terenie szkoły na podstawie rozpoznania indywidualnych potrzeb i możliwości, dokonanego przez nauczycieli, wychowawcę, terapeutę pedagogicznego;
5. posiadającego opinię lekarza o ograniczonych możliwościach wykonywania przez ucznia określonych ćwiczeń fizycznych.

Celem dostosowania wymagań edukacyjnych jest wyrównanie szans uczniów oraz zapobieganie wtórnym zaburzeniom sfery motywacyjno-emocjonalnej. Dostosowanie to polega na modyfikacji procesu edukacyjnego tak, by uczeń mógł sprostać wymaganiom.

Obszary dostosowania wymagań obejmują:

- warunki procesu edukacyjnego (zasady, metody, formy, środki dydaktyczne)
- zewnętrzną organizację nauczania (posadzenie ucznia bliżej nauczyciela itp.),
- warunki sprawdzania poziomu wiedzy i umiejętności (metody i formy sprawdzania, kryteria oceniania).

Uczniowie objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną:

1. niepełnosprawni,
2. niedostosowani społecznie,
3. zagrożeni niedostosowaniem społecznym,

4. z zaburzeniami zachowania lub emocji,
5. ze szczególnymi uzdolnieniami,
6. ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się,
7. z deficytami kompetencji i zaburzeń sprawności językowych,
8. chorzy przewlekle,
9. z niepowodzeniami szkolnymi,
10. w sytuacjach kryzysowych i traumatycznych,
11. z trudnościami adaptacyjnymi wynikającymi z różnic kulturowych lub ze zmiany środowiska edukacyjnego,
12. zaniedbani środowiskowo,
13. inne przyczyny.

Przedstawione poniżej dostosowania wymagań edukacyjnych mają charakter ogólny.

Wymagania edukacyjne opracowywane są dla każdego ucznia indywidualnie przez zespół nauczycieli uczących i pedagoga specjalnego.

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH DLA UCZNIÓW KLAS I-III

1. Uczeń zdolny

Uczeń zdolny przejawia wysoki poziom zdolności ogólnych lub specjalnych.

Charakteryzuje się ponadprzeciętnymi osiągnięciami lub potencjalnymi zdolnościami do takich osiągnięć. Praca z uczniem zdolnym opiera się na poszerzaniu i pogłębianiu wiedzy, także z zakresu ponadprogramowego.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych dla ucznia zdolnego w klasach I-III

- promowanie ucznia i jego osiągnięć na terenie szkoły i poza nią,
- stosowanie zasad indywidualizacji, stopniowania trudności, systematyczności;
- indywidualizacja procesu dydaktycznego poprzez wzbogacenie i poszerzanie treści nauczania;
- przydzielanie trudniejszych, bardziej złożonych zadań;
- współpraca ze wszystkimi nauczycielami, pedagogiem i rodzicami w celu zapewnienia harmonijnego rozwoju;
- zadawanie dodatkowych prac i zachęcanie do ich wykonania;
- zwiększenie wymagań co do ścisłości i precyzji wypowiedzi ucznia;
- stwarzanie możliwości do wyboru zadań dodatkowych;

- przydzielanie uczniowi specjalnych ról – asystenta, lidera itd.;
- przygotowanie przez ucznia prezentacji dotyczących wybranego zagadnienia;
- wskazywanie dodatkowych źródeł wiedzy;
- przygotowanie ucznia do udziału w konkursach.

2. Uczeń z trudnościami w czytaniu i pisaniu, uczeń zagrożony dysleksją

Dysleksja to specyficzne trudności w nauce czytania i pisania u dzieci o prawidłowym rozwoju intelektualnym. Trudności te spowodowane są zaburzeniami funkcjonowania analizatorów: słuchowego, wzrokowego i/lub kinestetyczno-ruchowego. O ryzyku dysleksji mówimy w sytuacji nieharmonijnego rozwoju psychomotorycznego, nieprawidłowości w życiu płodowym, przy porodzie.

Dzieci z grupy ryzyka dysleksji posiadają ww. zaburzenia przy prawidłowym rozwoju intelektualnym i korzystnych warunkach środowiskowych. Uczniowie posiadają fragmentaryczne zaburzenia funkcji percepcyjno-motorycznych (w funkcjonowaniu analizatora wzrokowego, słuchowego i kinestetyczno-ruchowego).

Dostosowanie wymagań dla ucznia z trudnościami w czytaniu i pisaniu oraz zagrożonego ryzykiem dysleksji

Edukacja polonistyczna:

- nie wymagać, by uczeń czytał głośno przy całej klasie, wskazać wybrane fragmenty tekstu do wcześniejszego przygotowania w domu;
- dawać więcej czasu na przeczytanie poleceń, instrukcji;
- wydłużać czas pracy podczas samodzielnego wykonywania zadań;
- sprawdziany i kartkówki powinny być przygotowane w formie testów;
- czytanie lektur rozłożyć w czasie;
- nie angażować do konkursów czytania;
- uwzględniać trudności w rozumieniu treści;
- częściej sprawdzać zeszyty szkolne ucznia;
- ustalić sposób poprawy błędów;
- dać uczniowi czas na przygotowanie się do pisania dyktanda (można podać trudniejsze wyrazy);
- nie omawiać błędów przy całej klasie;
- uczyć tworzenia schematów w redagowaniu wypowiedzi pisemnych;

- nie obniżać oceny za błędy ortograficzne i graficzne w wypracowaniach;
- określić jasne kryteria oceny prac pisemnych;
- sprawdzać, czy uczeń skończył notatkę;
- w razie potrzeby skracać wielkość notatek;
- w przypadku trudności z odczytaniem pracy, odpytać ucznia ustnie.

Języki obce

- dawać łatwiejsze zadania;
- nie wyrywać do natychmiastowej odpowiedzi, uprzedzić o zamiarze odpytywania;
- dawać więcej czasu na opanowanie określonego zestawu słówek;
- w fazie prezentacji leksyki zwolnić tempo wypowiedzanych słów;
- nowe wyrazy objaśniać za pomocą polskiego odpowiednika, w formie opisowej, z podaniem synonimu, antonimu, obrazka;
- przy odczytywaniu tekstu przez nauczyciela pozwalać na korzystanie z podręcznika;
- podczas prezentacji materiału zestawiać zjawiska gramatyczne języka polskiego ze zjawiskami języka obcego;
- dawać więcej czasu na wypowiedzi ustne i pisemne;
- oceniać za wiedzę i wysiłek włożony w opanowanie języka.

Edukacja matematyczna

- naukę tabliczki mnożenia, definicji, wzorów rozłożyć w czasie, często przypominać i utrwalać;
- nie wyrywać do natychmiastowej odpowiedzi;
- w trakcie rozwiązywania zadań tekstowych sprawdzać, czy uczeń przeczytał treść i czy prawidłową ją zrozumiał, udzielać dodatkowych wskazówek;
- wydłużyć czas pracy podczas sprawdzianów;
- uwzględniać trudności związane z myleniem znaków działań, przestawianiem cyfr;
- oceniać tok rozumowania, a nie tylko wynik działania.

Edukacja przyrodniczo-społeczna

- uwzględniać trudności z zapamiętywaniem nazwisk, dat, nazw;
- w czasie odpowiedzi ustnych dyskretnie wspomagać, naprowadzać;
- częściej powtarzać i utrwalać materiał;

- wprowadzić metody aktywne, angażujące jak najwięcej zmysłów;
- używać wielu pomocy dydaktycznych;
- zróżnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczyć ocenianie na podstawie pisemnych odpowiedzi ucznia;
- często oceniać prace domowe.

Edukacja plastyczno-techniczna, muzyczna, wychowanie fizyczne

- zawsze uwzględniać trudności ucznia;
- w miarę możliwości wspomagać, wspierać, dodatkowo instruować;
- dzielić zadanie na etapy;
- nie zmuszać do wykonywania czynności, które sprawiają trudność;
- zachęcać do wykonywania zadania małymi krokami;
- dawać więcej czasu na opanowanie umiejętności;
- nie oceniać przy całej klasie;
- podczas oceny brać pod uwagę wysiłek włożony w wykonanie zadania;
- włączać do rywalizacji tam, gdzie uczeń ma szansę.

3. Uczeń z zaburzeniami słuchu

Uczeń z zaburzeniami słuchu ma utrudniony bądź uniemożliwiony dostęp do informacji dźwiękowej, co w konsekwencji ma negatywny wpływ na funkcjonowanie w społeczeństwie. Zaburzenia słuchu nie mają wpływu na rozwój inteligencji.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych dla ucznia z zaburzeniami słuchu

- posadzić ucznia blisko nauczyciela;
- umożliwić uczniowi odwracanie się w stronę osoby, która wypowiada się w danym momencie;
- nauczyciel mówiący coś do całej klasy powinien być zwrócony w stronę ucznia;
- należy mówić wolno, wyraziście, w naturalny sposób;
- należy zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędne bodźce słuchowe;
- nauczyciel powinien upewniać się, czy dziecko słyszy i rozumie polecenia kierowane do całej klasy;
- używanie tablic poglądowych i pomocy wizualnych;
- aktywizowanie dziecka do rozmowy;
- zmobilizowanie ucznia do lepszej koncentracji uwagi poprzez zadawanie pytań;

- dawać więcej czasu na przeczytanie lektury, tekstu;
- pisanie ze słuchu ograniczyć do pojedynczych wyrazów;
- błędy w pracach pisemnych nie powinny wpływać na ocenę. Należy je oceniać opisowo.
- Przy ocenianiu doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia, jego stosunek do obowiązków szkolnych.

4. Uczeń słabowidzący

Uczeń słabowidzący posiada znaczne osłabienie wzroku, które nawet przy użyciu szkieł korekcyjnych, negatywnie wpływa na osiągnięcia szkolne.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych dla uczniów słabowidzących

- posadzenie ucznia w odpowiednim miejscu;
- stosowanie tekstów w formie powiększonej;
- podawanie modeli i przedmiotów do obejrzenia z bliska;
- zwracanie uwagi na szybką męczliwość oka;
- umożliwienie korzystania z audiobooków;
- unikanie kolorowej kredy do pisania na tablicy;
- korzystanie przez ucznia z miękkiego ołówka;
- zakrywanie części czytanego tekstu przez ucznia;
- zwracanie uwagi na czytelność prezentowanych pomocy dydaktycznych;
- na zajęciach z wychowania fizycznego, indywidualnie demonstrować sposób wykonywania ćwiczeń.

5. Uczeń z zaburzeniami zachowania, nadpobudliwością psychoruchową oraz zaburzeniami koncentracji uwagi

Zaburzenia zachowania mogą być wynikiem interakcji czynników środowiskowych oraz biologicznych. Zespół nadpobudliwości psychoruchowej objawia się trudności w zachowaniu, z koncentracją uwagi, nadaktywnością ruchową, impulsywnością.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych dla uczniów z zaburzeniami zachowania, koncentracji uwagi oraz nadpobudliwością psychoruchową

- przekazywanie krótkich poleceń;
- utrzymywanie kontaktu wzrokowego;
- umiejscowienie ucznia w pobliżu nauczyciela;

- angażowanie ucznia w drobne sprawy na rzecz klasy, szkoły;
- zezwolenie na uzgodnione formy aktywności fizycznej w celu rozładowania napięcia;
- częste chwalenie ucznia;
- pobudzanie zainteresowań;
- ustalenie zasad i reguł;
- rutyna w postępowaniu;
- skracanie zadań, dzielenie ich na mniejsze części;
- wyznaczenie konkretnego celu;
- sprawdzenie stopnia zrozumienia wprowadzanych treści;
- pomaganie w skupieniu się na wykonywaniu jednej czynności;
- opracowanie schematów działań;
- zmniejszenie notatek przepisywanych do zeszytu;
- skracanie prac domowych;
- wydłużenie czasu na wykonywanie zadań;
- stosowanie wzmocnień pozytywnych;
- skupianie uwagi ucznia na tym, co najważniejsze;
- stosowanie powtórzeń;
- współpraca z rodzicami, nauczycielami, pedagogiem;
- konsekwencja w działaniu.

6. Uczeń z Zespołem Aspergera

Zespół Aspergera jest jednym z całościowych zaburzeń rozwoju z kręgu autyzmu, którego objawy łączy się w sferach komunikacji społecznej, kontaktach społecznych, nadwrażliwości sensorycznej, zachowań i zainteresowań. Występują zaburzenia integracji sensorycznej, obsesyjne zainteresowania, trudności w akceptacji zmian, niezgrabność ruchową, zaburzenia interakcji społecznych.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych dla ucznia z Zespołem Aspergera

- eliminowanie bodźców rozpraszających;
- pomoc w nabywaniu umiejętności w zakresie umiejętności uczenia się;
- stosowanie modelu edukacji opartej na doświadczaniu;
- stosowanie pomocy wizualnych;

- wprowadzenie nowych pojęć w sposób jak najbardziej konkretny;
- powtarzanie poleceń;
- zwracanie się bezpośrednio po imieniu;
- sprawdzanie stopnia zrozumienia poleceń, przeczytanego tekstu;
- używanie krótkich, jasnych poleceń w formie zdań pojedynczych;
- zachęcanie ucznia, by prosił o dodatkowe instrukcje;
- uwzględnianie deficytów w zakresie rozumienia niedosłownych pojęć;
- unikanie ironii, dowcipów, przenośni, idiomów;
- każdy wyraz twarzy i gest powinien być poparty informacją słowną;
- wykorzystanie zdolności ucznia;
- wspomaganie rozwoju umiejętności komunikacyjnych;
- stosowanie wzmocnień pozytywnych;
- wdrażanie i przestrzeganie zasad;
- wspieranie i umożliwienie kontaktów społecznych.

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH DLA UCZNIÓW KLAS IV-VIII

1. Uczeń słabowidzący

Język polski

- właściwe posadzenie ucznia w klasie;
- udostępnienie tekstów w formie powiększonej;
- zwracanie uwagi na szybką męczliwość oka;
- umożliwienie uczniowi korzystanie z audiobooków;
- częste sprawdzanie trafności doznań wzrokowych.

Język obcy

- udostępnienie materiałów z powiększoną czcionką;
- wydłużenie czasu pracy;
- wyróżnienie ważniejszych treści;
- ograniczenie materiału do czytania;
- zapewnienie właściwego oświetlenia;
- przewaga odpowiedzi ustnych.

Historia, WOS, religia

- dostosowanie oświetlenia;
- stosowanie odpowiedniej czcionki w tekście;
- dostosowanie innych elementów graficznych;
- ćwiczenia nie mogą angażować receptorów wzroku dłużej niż przez 15 minut;
- wydłużenie czasu pracy;
- częste korzystanie z audiobooków;
- monitorowanie pracy ucznia.

Matematyka, fizyka, chemia, biologia, geografia, informatyka

- właściwe umiejscowienie ucznia w klasie (zapobiegające odbłaskowi pojawiającemu się w pobliżu okna, zapewniające właściwe oświetlenie i widoczność);
- udostępnianie tekstów (np. testów sprawdzających wiedzę) w wersji powiększonej;
- podawanie modeli i przedmiotów do obejrzenia z bliska;
- zwracanie uwagi na szybką męczliwość ucznia związaną ze zużywaniem większej energii na patrzenie i interpretację informacji uzyskanych drogą wzrokową (wydłużanie czasu na wykonanie określonych zadań);
- w geometrii należy wprowadzać uproszczone konstrukcje z ograniczoną do koniecznych liczbą linii pomocniczych i konstrukcje geometryczne wykonywać na kartkach większego formatu niż zwykła kartka papieru.

Technika, plastyka, muzyka, edukacja dla bezpieczeństwa

- przy ocenie z prac pisemnych brać pod uwagę zawartość merytoryczną, a nie błędy wynikające z wady wzroku;
- opracowywać zagadnienia w postaci tabel, schematów, w celu lepszego zrozumienia pojęć;
- odwoływać się do modeli graficznych, rysunków;
- właściwe umiejscowienie dziecka w klasie (zapobiegające odbłaskowi pojawiającemu się w pobliżu okna, zapewniające właściwe oświetlenie i widoczność);
- udostępnianie tekstów (np. testów sprawdzających wiedzę) w wersji powiększonej;
- podawanie modeli i przedmiotów do obejrzenia z bliska;
- zwracanie uwagi na szybką męczliwość dziecka związaną ze zużywaniem większej

energii na patrzenie i interpretację informacji uzyskanych drogą wzrokową (wydłużanie czasu na wykonanie określonych zadań);

- umożliwienie dziecku korzystania z kaset z nagraniami tekstów szkolnych;
- częste zadawanie pytania - „co widzisz?” w celu sprawdzenia i uzupełnienia słownego trafności doznań wzrokowych;
- uwzględnić wolniejsze tempo pracy;
- stosować większą czcionkę na sprawdzianach i kartkówkach.

Wychowanie fizyczne

- Zwolnienie z zajęć wychowania fizycznego na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną lub orzeczenia lekarza specjalisty.

2. Uczeń słabosłyszący

Język polski

- odpowiednie posadzenie ucznia w klasie;
- umożliwienie obracania się w kierunku osoby mówiącej;
- nauczyciel, mówiąc do całej klasy, powinien być odwrócony w stronę ucznia słabosłyszącego;
- należy mówić wyraźnie, powoli, w naturalny sposób;
- zadbanie o ciszę i spokój w klasie, eliminowanie niepotrzebnych bodźców słuchowych;
- używanie pomocy wizualnych;
- aktywizowanie ucznia podczas lekcji;
- wydłużenie czasu na czytanie poleceń, tekstów, lektur;
- sprawdzanie notatek ucznia;
- nie oceniać błędów wynikających z niedosłuchu;
- przy ocenianiu należy brać pod uwagę aktywność i wkład ucznia oraz jego stosunek do obowiązków szkolnych.

Język obcy

- sprawdzenie stopnia zrozumienia poleceń;
- wydłużenie czasu na odpowiedź;
- stworzenie optymalnych warunków akustycznych;

- uwzględnianie trudności z wymową, akcentem.

Historia, WOS, religia

- odpowiednie miejsce w klasie;
- zapewnienie odpowiednich warunków akustycznych;
- ograniczenie ilości prac domowych;
- mówiąc, należy stać przodem do ucznia;
- praca z tekstem pod kierunkiem nauczyciela.

Matematyka, fizyka, chemia, biologia, geografia, informatyka

- zapewnienie dobrego oświetlenia klasy oraz miejsca dla ucznia w pierwszej ławce w rzędzie od okna. Uczeń będąc blisko nauczyciela (od 0,5 do 1.5 m), którego twarz jest dobrze oświetlona, może słuchać jego wypowiedzi i jednocześnie odczytywać mowę z ust. Należy też, umożliwić uczniowi odwracanie się w kierunku innych kolegów odpowiadających na lekcji co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi;
- nauczyciel mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu dziecka zwrócony twarzą w jego stronę -nie powinien chodzić po klasie, czy być odwrócony twarzą do tablicy, to utrudnia dziecku odczytywanie mowy z jego ust;
- nauczyciel powinien mówić do dziecka wyraźnie używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji;
- należy zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas m.in. zamykać okna przy ruchliwej ulicy, unikać szeleszczenia kartkami papieru, szurania krzesłami, to utrudnia dziecku rozumienie poleceń nauczyciela i wypowiedzi innych uczniów, powoduje też większe męczenie;
- nauczyciel winien upewnić się czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez uczniów niedosłyszących;
- w czasie lekcji wskazane jest używanie jak najczęściej pomocy wizualnych i tablicy (m.in. zapisanie nowego tematu, nowych i ważniejszych słów, dat na lekcji historii, itp.);
- przy ocenie prac pisemnych ucznia nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu, one nie powinny obniżyć ogólnej oceny pracy. Błędy mogą stanowić dla nauczyciela podstawę, do podjęcia z uczniem dalszej pracy samokształceniowej

i korekcyjnej oraz ukierunkowania rodziców do dalszej pracy w domu. Błędy w pisowni należy oceniać opisowo, udzielając uczniowi wskazówek do sposobu ich poprawienia;

- przy ocenie osiągnięć ucznia z wadą słuchu należy szczególnie doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia, a także jego stosunek do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność).

Technika, plastyka, muzyka, edukacja dla bezpieczeństwa

- zapewnić dobre oświetlenie klasy oraz miejsce dla dziecka w pierwszej ławce w rzędzie od okna;
- należy mówić do dziecka wyraźnie używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji;
- trzeba zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas;
- nauczyciel winien upewnić się czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez dziecko niedosłyszające;

Wychowanie fizyczne

- nauczyciel, mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu ucznia zwrócony twarzą w jego stronę, by ułatwić uczniowi odczytywanie mowy z jego ust;
- należy mówić do ucznia wyraźnie, używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji;
- należy sprawdzić stopień zrozumienia adresowanych poleceń i instrukcji i w razie potrzeby;
- dostosowanie tempa pracy do możliwości ucznia.

3. Uczeń ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się

Język polski

Dysgrafia

- dostosowanie formy sprawdzania wiedzy, a nie treści;
- wprowadzenie pisma technicznego, drukowanego, umożliwienie pisania na komputerze.

Dysortografia

- systematyczne sprawdzanie ćwiczeń, notatek, prac domowych;
- zamiast dyktand, uzasadnienie pisowni wyrazów;

- odrębnie oceniać stronę merytoryczną i ortograficzną pracy.

Dysleksja

- ograniczyć czytanie obszernych lektur, akceptować korzystanie z audiobooków;
- kontrolować stopień zrozumienia samodzielnie przeczytanych poleceń, tekstów;
- zmniejszenie ilości zadań do wykonania lub wydłużyć czas pracy;
- preferowanie wypowiedzi ustnych;
- precyzyjne formułowanie poleceń i pytań;
- nie wymagać, by uczeń czytał głośno nowy tekst przy całej klasie;
- wydłużenie czasu pracy;
- sprawdziany i kartkówki w formie testów;
- uwzględniać trudności w rozumieniu treści;
- dać czas na przygotowanie się do dyktand;
- uczyć tworzenia schematów wypowiedzi pisemnych;
- nie obniżać oceny za błędy ortograficzne i graficzne w wypowiedziach pisemnych;
- sprawdzać stopień wykonania notatki, pracy samodzielnej.

Język obcy

- wyłączenie z oceniania błędów ortograficznych;
- akceptowanie pisma drukowanego;
- wydłużenie czasu pracy;
- przewaga odpowiedzi ustnych;
- kontrola stopnia zrozumienia poleceń, tekstów;
- skracanie materiału.

Historia, WOS, religia

DYSGRAFIA

- miejsce w pobliżu nauczyciela;
- monitorowanie pracy ucznia;
- precyzyjne formułowanie poleceń;
- dopuszczenie pisma drukowanego;
- umożliwienie zaliczenia części materiału w formie ustnej.

DYSLEKSJA

- uczeń nie powinien głośno czytać przy całej klasie;

- monitorowanie pracy ucznia;
- precyzyjne formułowanie poleceń;
- wydłużenie czasu pracy z tekstem;
- monitorowanie stopnia zrozumienia przeczytanych treści.

DYSORTOGRAFIA

- monitorowanie pracy ucznia;
- precyzyjne formułowanie poleceń;
- poprawność ortograficzna nie wpływa na ocenę wypowiedzi pisemnej;
- umożliwienie zaliczenia materiału w formie odpowiedzi ustnej.

Matematyka, fizyka, chemia, biologia, geografia, informatyka

Dyskalkulia

- oceniany jest przede wszystkim tok rozumowania, a nie techniczna strona liczenia;

Dysgrafia

- wskazane jest akceptowanie pisma drukowanego, pisma na maszynie, komputerze, zwłaszcza prac obszernych;
- nie należy również oceniać estetyki pisma;

Dysleksja

- unikać głośnego odpytywania z czytania przy całej klasie;
- kontrolować stopień zrozumienia samodzielnie przeczytanych przez ucznia poleceń;
- ograniczać teksty do czytania i pisania na lekcji do niezbędnych notatek, których nie ma w podręczniku;
- wskazane jest preferowanie wypowiedzi ustnych. Sprawdzanie wiadomości powinno odbywać się często i dotyczyć krótszych partii materiału;
- w przedmiotach ścisłych podczas wykonywania ścisłych operacji wymagających wielokrotnych przekształceń, należy umożliwić dziecku ustne skomentowanie wykonywanych działań. W ocenie pracy ucznia wskazane jest uwzględnienie poprawności toku rozumowania, a nie tylko prawidłowości wyniku końcowego;
- materiał programowy wymagający znajomości wielu wzorów, symboli, przekształceń można podzielić na mniejsze partie;

- naukę tabliczki mnożenia, definicji, reguł wzorów, symboli chemicznych rozłożyć w czasie, często przypominać i utrwalać;
- nie wyrywać do natychmiastowej odpowiedzi, przygotować wcześniej zapowiedzią, że uczeń będzie pytany;
- w trakcie rozwiązywania zadań tekstowych sprawdzać, czy uczeń przeczytał treść zadania i czy prawidłowo ją zrozumiał, w razie potrzeby udzielać dodatkowych wskazówek;
- w czasie sprawdzianów zwiększyć ilość czasu na rozwiązanie zadań;
- uwzględniać trudności związane z myleniem znaków działań, przestawianiem cyfr, zapisywaniem reakcji chemicznych itp.;
- materiał sprawiający trudność dłużej utrwalać, dzielić na mniejsze porcje.

Technika, plastyka, muzyka, edukacja dla bezpieczeństwa

- zachęcać ucznia by przedstawiał swój tok myślenia;
- wprowadzać różne metody i sposoby przedstawiania tematu;
- jak najdłużej pracować na konkretach;
- unikać zwartego tekstu, pisanego małą czcionką;
- przygotowując sprawdzian powiększać tekst, pamiętając, że niektóre czcionki są trudniejsze do czytania, między kolejnymi zadaniami pozostawić zwiększony odstęp;
- oceniać przede wszystkim tok rozumowania;
- dawać więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji, szczególnie podczas samodzielnej pracy lub sprawdzianów, w miarę potrzeby pomagać w ich odczytaniu;
- uwzględniać trudności w rozumieniu treści, szczególnie podczas samodzielnej pracy z tekstem, dawać więcej czasu, instruować lub zalecać przeczytanie tekstu wcześniej w domu
- częściej powtarzać i utrwalać materiał;
- podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe ułatwiające zapamiętywanie;
- wprowadzać w nauczaniu metody aktywne, angażujące jak najwięcej zmysłów (ruch, dotyk, wzrok, słuch), używać wielu pomocy dydaktycznych, urozmaicać proces nauczania;

- zróżnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczyć ocenianie na podstawie pisemnych odpowiedzi ucznia;
- zawsze uwzględniać trudności ucznia;
- w miarę możliwości pomagać, wspierać, dodatkowo instruować, naprowadzać, pokazywać na przykładzie;
- dzielić dane zadanie na etapy i zachęcać do wykonywania małutkimi krokami

Wychowanie fizyczne

- stosowanie ćwiczeń naprzemianstronnych;
- stosowanie ćwiczeń równoważnych;
- wydawanie prostych poleceń;
- dokładne objaśnianie polecenia i dokonywanie pokazu.

4. Uczeń z niepełnosprawnością ruchową

Język polski

- dostosowanie tempa pracy do możliwości ucznia;
- udostępniać dodatkowe materiały;
- nie wywoływać do tablicy;
- umiejscowić ucznia w odpowiednim miejscu w klasie, komfortowym i umożliwiającym swobodne podejście do ucznia;
- oceniać treść pracy, a nie graficzną stronę;
- w przypadku afazji: wydłużenie czasu na odpowiedź ustną, uwzględnienie problemów z wymową, umożliwienie uzupełnienia wypowiedzi ustnej pisemną.

Język obcy

- stosowanie testów wyboru;
- wydłużenie czasu pracy;
- ocenianie treści wypowiedzi pisemnej a nie jej graficznej strony;
- zmniejszenie ilości tekstu do pisania.

Historia, WOS, religia

- dostosowanie stanowiska pracy do rodzaju niepełnosprawności;

Matematyka, fizyka, chemia, biologia, geografia, informatyka

- wydłużenie czasu wypowiedzi ustnej i pisemnej;
- nieocenianie zadań (ćwiczeń) wykorzystujących sprawność manualną (kreślenie);

- ocenianie treści wypowiedzi pisemnej, a nie estetykę pisma;
- podczas pisania zmniejszenie ilości tekstu;
- przewaga formy ustnej nad pisemną.

Technika, plastyka, muzyka, edukacja dla bezpieczeństwa

- dzielenie materiału na mniejsze partie;
- podawanie jasno sprecyzowanych instrukcji przy jednoczesnym sprawdzaniu stopnia ich zrozumienia;
- dokonywanie modyfikacji ćwiczeń i zadań;
- dzielenie materiału na mniejsze partie;
- prezentowanie materiału na konkretnych przykładach;
- wydłużenie czasu na udzielanie odpowiedzi ustnej i pisemnej;
- skupianie uwagi ucznia na tym, co w danej chwili uważamy za najważniejsze.

wychowanie fizyczne

- częściowe zwolnienie z zajęć wychowania fizycznego zgodnie z zaleceniami podanymi w orzeczeniu lekarza specjalisty;
- całkowite zwolnienie z zajęć wychowania fizycznego na podstawie orzeczenia lekarza specjalisty lub orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną.

5. Uczeń z nadpobudliwością psychoruchową

Język polski

- posadzić ucznia z dala od okna;
- nie zniechęcać i nie dyskwalifikować za pierwszą złą odpowiedź;
- nie odpytywać w stanie silnego pobudzenia;
- dzielić zadania na mniejsze;
- wydawać jasno sprecyzowane polecenia;
- wydłużać czas odpowiedzi;
- utrzymywać stały kontakt z rodzicami;
- sprawdzać stopień zrozumienia poleceń, nowego materiału.

Język angielski

- zwiększona tolerancja na zachowania nietypowe;
- aktywizowanie ucznia podczas zajęć;

- posadzenie ucznia w odpowiednim miejscu;
- nie dyskwalifikować za pierwszą złą odpowiedź.

Historia, WOS, religia

- wprowadzenie i stosowanie zasad;
- precyzyjne formułowanie poleceń;
- monitorowanie pracy ucznia;
- zwiększona tolerancja na zachowanie nietypowe;
- wydłużenie czasu pracy z tekstem;
- stosowanie powtórzeń.

Matematyka, fizyka, chemia, biologia, geografia, informatyka

- posadzenie ucznia blisko biurka nauczyciela z dala od miejsc, które łatwo mogą go rozproszyć;
- używanie krótkich komunikatów;
- proszenie ucznia o powtórzenie poleceń;
- powtarzanie polecenia;
- sprawdzanie czy uczeń wykonał jedno polecenie a dopiero potem wydanie następnego;
- rozbijanie dużych zadania (poleceń) na mniejsze;
- uczenie robienia planów i harmonogramów, list, tabel, spisów, do których uczeń może się odwołać kiedy się zagubi;
- przygotowanie ucznia do nagłych zmian odpowiednio wcześniej;
- przypominanie o terminowych zadaniach.

Technika, plastyka, muzyka, edukacja dla bezpieczeństwa

- wyznaczanie konkretnego celu i dzielenie zadań na mniejsze możliwe do zrealizowania etapy;
- pomaganie uczniowi w skupieniu się na wykonywaniu jednej czynności;
- wydawanie jasnych, precyzyjnych poleceń;
- skracanie zadań;
- sprawdzanie stopnia zrozumienia wprowadzanego materiału;
- dzielenie dłuższych sprawdzianów na części, wydłużanie czasu odpowiedzi;
- zmniejszanie materiału przepisywanego z tablicy do zeszytu;

- skracanie prac domowych;
- chwalenie ucznia;
- zachęcanie do zadawania pytań;
- • przypominanie o regułach;
- skupianie uwagi ucznia na tym, co najważniejsze –kolor, podkreślenie.

Wychowanie fizyczne

- ukierunkowanie nadmiernej energii ruchowej;
- skupienie uwagi na danej czynności ze względów bezpieczeństwa;
- formułowanie jasnych i krótkich poleceń;
- przypominanie obowiązujących zasad na lekcji;
- odwracanie uwagi dziecka od własnej impulsywności poprzez wyznaczanie dodatkowych zadań;
- akcentowanie każdego sukcesu'
- ustalenie dopuszczalnych form rozładowania napięcia, np. określony okrzyk, bieg wyznaczoną trasą, skakanie po materacach, kopanie piłką lub rzuty do celu itp. I wzmacniania pozytywnego (chwalenia).

6. Uczeń z chorobą przewlekłą

Język polski

- zapewnienie poczucia bezpieczeństwa;
- pomoc w pokonywaniu trudności;
- budowanie dobrej atmosfery i przyjaznych relacji;
- motywowanie do kontaktów społecznych;
- dostarczanie wielu możliwości do sukcesu;
- motywowanie do aktywności.

Język obcy

- umożliwienie pisania sprawdzianów w dodatkowych terminach;
- wykorzystywanie okresów lepszego stanu zdrowia do pozyskania ocen;
- zapewnienie spokojnej atmosfery.

Historia, WOS, religia

- umożliwienie zaliczenia części materiału w późniejszym terminie;
- unikanie gwałtownych zmian.

Matematyka, fizyka, chemia, biologia, geografia, informatyka

- prezentowanie treści w taki sposób, by stały się w pełni dostępne możliwościom ucznia;
- użycie w większym stopniu niż standardowo środków informatycznych;
- rozpoznawanie symptomów słabszego samopoczucia;
- zachęcanie do podejmowania częstych interakcji społecznych;
- zapewnienie pomocy przy nadrabianiu zaległości związanych z absencją szkolną;
- dzielenie materiału, który uczeń musi zaliczyć na mniejsze części;
- dawanie okazji do wykazania się samodzielnością.

Technika, plastyka, muzyka, edukacja dla bezpieczeństwa

- dostosować formy, metody i czas pracy do stanu psychofizycznego ucznia;
- sprawdzać i przekazywać wiedzę w okolicznościach sprzyjających koncentracji uwagi;
- powtarzać polecenia dłuższe lub wymagające wykonania więcej niż jednej czynności oraz sprawdzać, czy uczeń dobrze je zrozumiał;
- zadawać dodatkowe pytania podczas wypowiedzi, ukierunkowywać ucznia;
- pomagać w uzupełnianiu braków w wiadomościach;
- powtarzać i utrzymywać nowe wiadomości i umiejętności w różnych sytuacjach;
- wspierać i nagradzać nie tylko efekty, ale także wkład pracy i zaangażowanie.

7. Uczeń w sytuacji traumatycznej

Język polski

- umożliwienie zaliczenia zaległego materiału w późniejszym terminie;
- przedłużenie czasu pracy;
- rozłożenie materiału na mniejsze części;
- zadbanie o rozwój sfery emocjonalnej.

Język obcy

- stworzenie spokojnej atmosfery;
- uwzględnianie problemów ucznia;
- zapewnienie dodatkowych terminów;
- unikanie krępujących pytań podczas lekcji.

Historia, WOS, religia

- umożliwienie zaliczenia zaległego materiału w późniejszym terminie;
- przedłużenie czasu pracy;
- rozłożenie materiału na mniejsze części;

Matematyka, fizyka, chemia, biologia, geografia, informatyka

- pomoc w radzeniu sobie ze stresem;
- umożliwienie zaliczania w późniejszym terminie;
- rozłożenie zaliczanego materiału na mniejsze partie.

Technika, plastyka, muzyka, edukacja dla bezpieczeństwa

- zapewnienie obecności specjalisty, jeżeli jest to niezbędne do uzyskania właściwego kontaktu z uczniem np. pedagog szkolny;
- przedłużenia czasu na udzielanie odpowiedzi ustnej i pisemnej.

8. Uczeń zdolny

Język polski

- stosowanie zasad indywidualizacji, stopniowania trudności, systematyczności, udzielania pomocy koleżeńskiej, powierzenia odpowiednich ról;
- stosowanie metod aktywizujących, problemowych, pogładowych;
- uczestnictwo w konkursach i kołach zainteresowań;
- zadania o zwiększonym poziomie trudności.

Język obcy

- udział w zajęciach dodatkowych;
- przygotowanie do konkursów;
- dostarczanie dodatkowych materiałów.

Historia, WOS, religia

- stosowanie różnorodnych metod nauczania;
- zachęcenie do samokształcenia;
- samorealizacja;
- udział w zajęciach dodatkowych.

Matematyka, fizyka, chemia, biologia, geografia, informatyka

- poszerzenie zainteresowań i umiejętności ucznia poprzez udział w przedsięwzięciach szkolnych i pozaszkolnych;
- opracowanie indywidualnego programu rozwoju ucznia zdolnego: ustalenie

tematyki, form, terminów realizacji programu;

- indywidualizacja procesu dydaktycznego podczas zajęć edukacyjnych poszerzenie treści, wzbogacenie;
- przygotowanie ucznia do udziału w konkursach;
- przeprowadzanie okresowej ewaluacji postępów ucznia;
- wymiana spostrzeżeń, współpraca całej rady pedagogicznej;
- współpraca z wychowawcą ucznia, pedagogiem, rodzicami w celu zapewnienia uczniowi zdolnemu harmonijnego rozwoju umysłowego i psychofizycznego;
- promowanie ucznia i jego osiągnięć na terenie szkoły i poza nią.

Technika, plastyka, muzyka, edukacja dla bezpieczeństwa

- udzielanie pomocy koleżeńskiej;
- powierzanie odpowiedzialnych ról;
- tworzenie takich sytuacji dydaktycznych, które będą dla ucznia wyzwaniem i źródłem satysfakcji;
- poszerzenie zainteresowań i umiejętności ucznia poprzez udział w przedsięwzięciach szkolnych i pozaszkolnych;
- opracowanie indywidualnego programu rozwoju ucznia zdolnego: ustalenie tematyki, form, terminów realizacji programu;
- indywidualizacja procesu dydaktycznego podczas zajęć edukacyjnych poszerzenie treści, wzbogacenie;
- przygotowanie ucznia do udziału w konkursach.

Wychowanie fizyczne

- formułowanie zadań w taki sposób, aby miały optymalny poziom trudności i motywowały ucznia dzięki odpowiednio wprowadzonej ocenie;
- stosowanie odpowiednich metod, dzięki którym opanowanie konkretnych umiejętności nastąpi w najkrótszym czasie.

9. Uczeń o inteligencji niższej niż przeciętna

Język polski

- zmniejszenie ilości, stopnia trudności i obszerności zadań;
- dzielenie materiału na mniejsze części;
- wydłużenie czasu pracy;

- wprowadzenie dodatkowych środków dydaktycznych;
- odwoływanie się do sytuacji znanych;
- formułowanie prostych, jasnych i konkretnych poleceń;
- częsta kontrola prac ucznia;
- zezwolić na dokończenie w domu niektórych prac;
- stosowanie powtórzeń i utrwalania materiału.

Język obcy

- zmniejszenie ilości słówek do zapamiętywania;
- wydłużenie czasu pracy;
- odpytywanie po wcześniejszym uprzedzeniu.

Historia, WOS, religia

- wydzielenie części materiału;
- stosowanie powtórzeń;
- wydłużenie czasu pracy.

Matematyka, fizyka, chemia, biologia, geografia, informatyka

- częste odwoływanie się do konkretności;
- podawanie poleceń w prostszej formie;
- dzielenie złożonych treści na proste, bardziej zrozumiałe części;
- omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności;
- wydłużanie czasu na wykonanie zadania;
- zadawanie do domu tyle, ile dziecko jest w stanie samodzielnie wykonać;
- potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń dla przyswojenia danej partii materiału.

Technika, plastyka, muzyka, edukacja dla bezpieczeństwa

- zapewnienie większej ilości ćwiczeń, aby uczeń opanował daną sprawność;
- podpowiadanie tematu pracy plastycznej czy technicznej, częste podchodzenie do ucznia, ukierunkowywanie w działaniu;
- pozwalanie na korzystanie ze śpiewników, wzorów, zapisów nutowych;
- w ocenianiu zwracanie większej uwagi na wysiłek włożony w wykonanie zadania, niż ostateczny efekt pracy.

Wychowanie fizyczne

- zapewnienie większej ilości ćwiczeń, aby uczeń opanował daną sprawność;

- wielokrotne tłumaczenie i wyjaśnianie zasad i reguł gier sportowych;
- w ocenianiu zwracanie większej uwagi na wysiłek włożony w wykonanie zadania, niż ostateczny efekt pracy.

UCZEŃ Z ZESPOŁEM ASPERGERA

Zespół Aspergera to zaburzenie rozwojowe mieszczące się w autystycznym spektrum. Czasami określa się je jako "wysoko funkcjonujący autyzm" podkreślając, że dziecko z ZA zachowuje się bardzo podobnie do autystycznego, tyle że potrafi komunikować się dość swobodnie, a inne sfery, które są zaburzone, nie dezorganizują jego życia i funkcjonowania tak bardzo jak ma to miejsce w autyzmie.

Wskazówki do pracy z uczniem:

- zachowywanie schematu pracy na lekcjach i stałości działań (np. zajmowanie tej samej ławki lub stolika podczas zajęć);
- trzymanie się tego, co jest przewidziane do realizacji. W sytuacji zmiany w planach konieczne jest uspokojenie, wyciszenie i pełne rzetelne uprzedzenie ucznia o planowanych zmianach. Zmiany muszą być wprowadzane uważnie i planowo, ale nie powinno się ich eliminować;
- sukcesywne (nie jednorazowo) zapoznanie ucznia z planem budynku szkolnego - indywidualne oprowadzanie po szkole i wyjaśnianie przeznaczenia pomieszczeń: świetlicy, biblioteki, szatni);
- eliminowanie bodźców rozpraszających (wzrokowych, słuchowych);
- zwrócenie uwagi (diagnoza) na możliwą nadwrażliwość ucznia na niektóre bodźce i odpowiednie reagowanie (np. nadwrażliwość słuchowa - niżanie tonu głosu podczas rozmowy, wzrokowa - tworzenie stonowanych dekoracji w klasie itp.);
- kierowanie poleceń indywidualnie do ucznia, zwracanie się do niego po imieniu;
- robienie przerw między wypowiedzianymi zdaniami, tak by dać uczniowi możliwość ich przetworzenia;
- powtarzanie polecenia, sprawdzanie stopnia jego zrozumienia;
- zachęcanie ucznia, by w razie potrzeby prosił o powtórzenie, uproszczenie czy zapisanie polecenia;
- nie przekazywanie zbyt wielu informacji, a gdy chodzi o polecenia, to wystarczy jedno, co da pewność jego wykonania przez ucznia (dla pewności, można poprosić, aby opisał je

własnymi słowami);

- w razie potrzeby dyskretnie zapisywanie (w dużym skrócie i jasnej formie) poleceń dla ucznia (do wykonania w danym dniu) w notesie, który ma na ławce.
- sprawdzanie zrozumienia czytanego tekstu poprzez zadawanie dodatkowych pytań: Co się wydarzyło? Gdzie? Kiedy? Dlaczego? itp.;
- używanie krótkich zdań, prostego i jednoznacznego języka - podawanie jasnych instrukcji;
- przedstawianie nowych pojęć lub materiału abstrakcyjnego w sposób możliwie najbardziej konkretny, popieranie ich tekstem pisany, obrazem, ilustracją, filmem;
- uwzględnianie deficytów w zakresie rozumienia niedosłownych wypowiedzi, ironii, metafor, słów i wyrażeń wieloznacznych.
- organizowanie zajęć związanych z wyjaśnianiem znaczenia niektórych słów, przysłów, powiedzeń czy metafor;
- w razie potrzeby wydłużanie czasu przeznaczanego na wykonywanie poszczególnych zadań i prac pisemnych;
- dzielenie zadania na wieloetapowe krótsze części;
- zadawanie krótszych prac domowych;
- w miarę możliwości sprawdzanie wiedzy ucznia w formie przez niego preferowanej (np. zamiast śpiewać piosenkę może powiedzieć jej tekst);
- dostosowanie pomocy dydaktycznych i zadań do zainteresowań ucznia (np. obliczanie różnicy czasu na podstawie rozkładu jazdy autobusów);
- wykorzystywanie wąskiej i fachowej wiedzy oraz zainteresowań ucznia podczas prowadzenia lekcji;
- umożliwianie uczniowi - w określonych sytuacjach, a nie zawsze, kiedy ma na to ochotę - mówienia o swoich pasjach i zainteresowaniach;
- na lekcjach wychowania fizycznego unikanie aktywności ruchowej związanej z rywalizacją. Zwalnianie uczniów (z nadwrażliwością słuchową) z ćwiczeń, którym towarzyszy duży hałas. Dbanie o losowe przydzielanie do grup (dzieci z ZA są mniej sprawne i niezgrabne ruchowo oraz mają problemy z graniem zespołowym, co sprawia, że są pomijane lub niechętnie wybierane do grupy zawodników);
- z powodu impulsywności i problemów w czekaniu na swoją kolej odpytywanie ucznia w

pierwszej kolejności;

- nie zakładanie, że uczeń nie słucha i nie uczestniczy w toku lekcyjnym jeżeli nie nawiązuje kontaktu wzrokowego, czy też siedzi bokiem do nauczyciela;
  - niektóre dzieci dotknięte tym zaburzeniem potrzebują dokładnej instrukcji dotyczącej poszczególnych czynności dnia codziennego, aby podołać wszystkim obowiązkom, dlatego należy przygotowywać dla nich szczegółowo opisany schemat postępowania, np. w przypadku spędzania przerw międzylekcyjnych.
  - dostrzeganie, nazywanie i chwalenie wszelkich zachowań empatycznych i współczujących;
  - po każdym konflikcie, który wybuchł pomiędzy dzieckiem z ZA a innym uczniem, tłumaczenie, co czuje on sam, obrażony kolega i co czuje nauczyciel w tej sytuacji. Sprawdzanie, czy uczeń to rozumiał;
  - otoczenie ucznia dyskretną opieką, gdyż może się on stać łatwym obiektem zaczepek, prowokacji czy nawet chuligańskich wybryków ze strony rówieśników, gdy ten obrazi ich lub użyje przypadkiem niecenzuralnego słowa;
- praca nad poprawą u ucznia zachowań nieakceptowanych przez otoczenie;
- wyjaśnianie, jaką reakcją emocjonalną u odbiorców mogą wywołać niektóre wypowiedzi;
  - staranie o to, aby uczeń zawsze miał z kim wykonywać zadania grupowe i asymilował się ze środowiskiem w każdej sytuacji;
  - uczenie alternatywnych sposobów rozładowywania złości i agresji;
  - uczenie zachowań właściwych i pożądanych dla danej sytuacji społecznej;
  - rozwijanie umiejętności rozumienia innych ludzi, siebie i sytuacji społecznych oraz norm i wzorów interpersonalnych i kulturowych;
  - ćwiczenie umiejętności społecznych, czyli: zawierania znajomości, słuchania, pytania, odmawiania, inicjowania rozmowy, dyskusowania, reagowania na krytykę i jej wypowiadania, radzenia sobie z uczuciami i ich wyrażania, np. gniewu i rozczarowania, jak również mówienia komplementów.